

Nr 36

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 451 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* och nr 581 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg*, hemställer motionärerna, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om tillsättandet av en utredning med uppdrag att framlägga förslag till erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skånes städer och landsbygdskommuner, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas dels ökat samhälleligt inflytande i viktigare näringsgrenar, dels skapandet av ett differentierat näringsliv på den skånska landsbygden.

Beträffande de skäl som motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 581.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttrande från *arbetsmarknadsstyrelsen* samt *länsstyrelserna* i *Kristianstads* och *Malmöhus län*. *Därjämte* har *Svenska lantarbetareförbundet* och *Svenska lantarbetsgivareföreningen* beretts tillfälle avgiva yttrande i ärendet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt yttrande lämnat en översikt av det allmänna arbetsmarknadsläget i Skåne och de särskilda åtgärder som från styrelsens sida vidtagits med anledning av sysselsättningsförhållandena för vissa yrkesgrupper och inom vissa lokala områden. Av översikten framgår att arbetsmarknaden i skånelänet liksom på andra håll under efterkrigstiden har kännetecknats av hög sysselsättning och svårigheter att tillgodose efterfrågan på arbetskraft inom flertalet yrkesområden. Den arbetslöshet som förekommit har väsentligen varit att hänföra till säsongarbetslöshet — i huvudsak inom jordbruket och byggnadsverksamheten — samt normal omsättningsarbetslöshet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i samråd med övriga myndigheter och jordbrukets organisationer vidtagit olika åtgärder för att söka eliminera arbetslösheten bland lantarbetarna. Sålunda har bl. a. eftersträvat att få fram olika kompletterings- och underhållsarbeten inom jordbruket för att kunna sysselsätta gårdarnas egen arbetskraft. Vidare har styrelsen i vissa områden av Skåne intensifierat arbetsförmedlingsverksamheten för att omplacera de arbetslösa lantarbetarna till områden, där brist på arbetskraft

föreligger. Där bl. a. på grund av de arbetslösas ålder möjligheterna till omplacering i den öppna marknaden varit begränsade har särskilda beredskapsarbeten anordnats för lantarbetare.

Emedan det oftast är den mindre yrkeskvalificerade arbetskraften som permitteras, medan samtidigt behov av yrkesutbildade arbetare föreligger, har under vintermånaderna anordnats kurser för friställda lantarbetare. Sådana kurser har de senaste åren anordnats av hushållningssällskapen i samarbete med länsarbetsnämnderna och lantarbetareförbundet. Kurserna pågår två—fyra veckor och omfattar såväl teoretisk som praktisk undervisning i sådana ämnen som maskinskötsel, ladugårdsskötsel, specialkurser för trädgårdsarbetare m. fl. yrkesgrenar. Under kurstiden erhåller eleverna traktamente och stipendier av statsmedel, som utbetalas genom hushållningssällskapen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har även sökt medverka till en förläggning till berörda områden av sådana industriföretag, där lantarbetarna under lågsäsongerna kan erhålla kompletterande sysselsättning. Möjligheterna att få lämpliga industrier, som har sin högsta sysselsättning under den tid lantarbetarna är friställda från jordbruket, är mycket begränsade. I några fall har det dock lyckats att intressera företag med högsäsong under vintermånaderna att sysselsätta arbetslösa lantarbetare, främst gäller detta fiskfileteringsindustrier och fruktpackerier.

Över huvud har styrelsen sökt medverka till en ökad företagsbildning i de områden av Skåne, där på grund av utvecklingen inom jordbruket en minskning av sysselsättningstillfällena håller på att ske. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats Kristianstads län, bl. a. de relativt industrifattiga östra delarna av Skåne. Nämnas kan att ett femtontal medelstora industriföretag efter samråd med styrelsen eller länsarbetsnämnden under efterkrigstiden upptagit verksamhet på olika orter i Kristianstads län. Sammanlagda antalet anställda vid dessa företag uppgår för närvarande till över 1 000.

Från länsarbetsnämnden i Kristianstads län har under hand önskemål framkommit om att en utredning av förhållandena i Kristianstads län kommer till stånd såsom ett led i den inom styrelsen påbörjade regionala lokaliseringsplaneringen. För närvarande pågår dylika utredningar beträffande Kronobergs och Skaraborgs län, och styrelsen avser att, så snart personal för ändamålet kan avdelas, utvidga dessa utredningar till andra län.

Styrelsen framhåller vidare, att ett viktigt led i åtgärderna att stödja företagsverksamheten i områden, där behov av vidgade sysselsättningsmöjligheter föreligger, utgör företagarföreningarna och den statliga lånegarantiverksamheten. I Kristianstads län har nyligen en företagarförening bildats, och det är att vänta, att denna kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att tillföra länet lämpliga industri- och hantverksföretag.

Styrelsen har för sin del icke funnit tillräckliga skäl föreligga för tillsättandet av en särskild utredning med det av motionärerna angivna syftet.

Länsstyrelsen i Kristianstads län avstyrker en utredning i enlighet med motionärernas förslag. De undersökningar av olika slag, som pågår inom länet, samt de åtgärder som igångsatts och successivt kommer att följa, lär väl enligt länsstyrelsens mening icke kunna helt undanröja de missförhållanden, som föreligger med avseende å bl. a. tillgången på arbetstillfällen å länets landsbygd, men ett av styrelsen skisserat handlingsprogram anses nog likväl vara vad som under rådande förhållanden i stort sett kan åtgöras på detta område.

För att motverka avflyttningen från landsbygden, varigenom som dubbel syfte vinnes en minskad efterfrågan på bostäder i tätorterna, kan enligt länsstyrelsens mening följande mera långsiktiga åtgärder anbefallas:

1. Landsbygdens näringsliv differentieras i den omfattning, som ur lokaliseringssynpunkt befinnes lämplig och möjlig att uppnå. I nämnda syfte bör enskilda företagare på olika sätt stimuleras att förlägga sin verksamhet till landsbygden. En reviderad skattelagstiftning skulle kunna uppmuntra företagsamma personer att där starta nya småföretag. Vidare borde övervägas en måttlig uppmjukning av de regler, som för närvarande i princip fränkänner primärkommunerna varje möjlighet att påverka företagare vid valet av verksamhetsort.

2. Vägomläggningar och även i övrigt förbättrade kommunikationsmedel ävensom en minskning av pålagorna på motortrafiken borde vara ägnade att underlätta för såväl industriarbetare som andra att ha sitt arbete i tätorterna och ändå vara bosatta på landsbygden.

3. Trivseln på landsbygden bör kunna höjas genom att man i ökad utsträckning stimulerar till anordnande av biografier, bygdegårdar och dylikt. Trivsamma samlingslokaler med trakteringsmöjligheter, vilka kunde bli träffpunkter i helg och söcken för traktens befolkning, bör inrättas. Centraliseringen av skolorna bör icke drivas längre än som är oundgängligen nödvändigt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, som vid sitt utlåtande fogat yttranden av länsarbetsdirektören i länet och socialvårdskonsulenten i sjätte distriktet, anför, att styrelsen i sin verksamhet beaktar problemet angående folkminskningen på landsbygden och söker vidtaga sådana åtgärder vilka syftar till att minska inflyttningen till städerna.

Under länsstyrelsens medverkan har en företagarförening nyligen bildats inom länet. Denna har bl. a. till uppgift att gagna företagsamheten inom områden, där utbyggnad och differentiering av näringslivet anses böra ske. — I sin planeringsverksamhet söker länsstyrelsen intressera kommunerna att skapa sådana tätorter, som kan antagas vara särskilt lämpade

för industri och hantverk. Frågan om lokalisering av större industrier till landsbygden ägnas uppmärksamhet inom länsarbetsnämnden, givetvis i kontakt med länsstyrelsen och länsarkitekten. Det är uppenbart, att sådana industrier lämpligast bör förläggas till något av de större befolkningscentra, där ett visst arbetskraftsunderlag redan finnes. Det är emellertid ej alltid lätt för tätorterna att draga till sig industrier, vilka ofta ställer krav på goda järnvägs- och landsvägsförbindelser, närbelägenhet till hamnar o. s. v. — Länsstyrelsen verkar för närvarande för att få till stånd större och mera bärkraftiga kommuner än de, som tillkommit vid kommunindelningsreformen. Som exempel må framhållas kommunerna i Malmö-Lundregionen. — Länsstyrelsen söker dessutom på allt sätt främja tillkomsten av bättre hamnar och vägar samt ordnade vatten- och avloppsförhållanden. Härigenom skapas förutsättningar för en ökad trivsel på landsbygden.

Hembygdsgårdarna har i många fall visat sig vara av stor betydelse, när det gäller att bereda landsbygdsbefolkningen ökade möjligheter till kulturell och sällskaplig samvaro. Länsstyrelsen söker därför medverka till anordnande eller upprustning av sådana lokaler.

För egen del anser sig länsstyrelsen icke böra förorda bifall till motionärernas förslag.

Svenska lantarbetareförbundet anför bl. a. följande.

Vartefter som jordbrukets mekanisering fortgått, har störningar inträtt i fråga om jämn sysselsättning av jordbrukets arbetstagare. Detta förhållande har främst varit märkbart på slättbygderna och i alldeles särskilt hög grad på den skånska slättbygden. Störningarna har haft formen av ökad friställning av lantarbetare under vintertid. De har sin orsak i driftsomläggningar innebärande bl. a. övergång till mindre arbetskrävande produktion och ökad maskinanvändning. Dessutom har sysselsättningsmöjligheterna minskat genom att tidigare vinterarbeten numera utföres i anslutning till skörden, och genom ökad traktor användning kan de utföras av färre arbetare på kortare tid än tidigare. Genom företagna undersökningar har kunnat konstateras, att denna ökade friställning vintertid av lantarbetare främst förekommit vid de medelstora företagen och företag i grupperna därunder. Det egentliga storjordbruket har nu liksom förr berett relativt jämn sysselsättning bortsett från en ofrånkomlig insats av extra arbetskraft under den absoluta toppbelastningen — sockerbetsskötsel och -upptagning samt vissa andra skördearbeten.

Friställningen av arbetskraft har för vederbörande företagare inneburit minskade lönekostnader, medan samtidigt ökade anspråk ställts på arbetslöshetsförsäkringen, som haft att svara för de friställda arbetarnas försörjning fram till dess att jordbruket åter behövt dem. Omfattningen av denna arbetslöshet kan angivas genom siffror om nyttjandefrekvensen av arbetslöshetsförsäkringen av försäkrade medlemmar i förbundet under åren 1951—1955:

År	Arbetslöshets- försäkrade medlemmar	Därav med försäkrings- ersättning	I % av för- säkrade medlemmar
1951	39 576	1 371	3,5
1952	37 724	1 952	5,2
1953	36 920	2 809	7,6
1954	36 081	3 036	8,4
1955	33 922	2 986 ¹	8,8 ¹

Enligt de för år 1954 detaljbearbetade uppgifterna var antalet dagar med försäkringsersättning inom arbetslöshetskassans hela verksamhetsområde 129 571, varav icke mindre än 82 667 dagar i de båda skånelänen. Av ökningen under 1954 med 28 121 försäkringsersättningsdagar kom 21 222 på de båda skånelänen. Antalet försäkrade medlemmar, som tog försäkringen i anspråk under 1954, utgjorde 3 036, varav 1 913 från de båda skånelänen eller 16,2 procent av medlemmarna i dessa län. Från övriga län hade anspråk på försäkringsersättning gjorts av 1 123 försäkrade medlemmar eller 4,4 procent av medlemmarna inom området. Härav framgår med all tydlighet den koncentration av friställningen, som förekommit i Skåne. Praktiskt taget hela denna arbetslöshet är koncentrerad till tiden december—mars, medan i övrigt full sysselsättning råder.

Förbundet och arbetslöshetskassan har, så snart det visat sig att arbetslösheten vintertid blev regelbundet återkommande, fäst uppmärksamheten på förhållandena och förordat vidtagandet av åtgärder för att eliminera densamma eller i varje fall nedbringa följderna av den till ett minimum för både jordbruksnäringen och för lantarbetarna. Genom den för förbundets medlemmar obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen får även de grupper, som blott sällan eller inte alls är arbetslösa, genom premiebetalning bidra till försörjningen av arbetslösa lantarbetare inom landets förnämsta jordbruksprovins. Som ett resultat härav har ett antal överläggningar kommit till stånd med representanter för arbetsmarknadsmyndigheterna, jordbrukets företagarorganisationer och förbundet jämte dess arbetslöshetskassa. En gemensam utredning har företagits inom det värst drabbade området — Österlen i Kristianstads län — varvid en kartläggning erhållits beträffande de arbetslösa lantarbetarnas ålder, yrkes- och familjeförhållanden, bostadsfrågor m. m. och arten av jordbruk, från vilka friställning skett. Dessa åtgärder har framför allt lett till en intensifierad arbetsförmedlingsverksamhet.

Efter att ha berört industrilokaliseringens betydelse framhåller förbundet att jordbrukarna inom de här aktuella områdena genom noggrannare och mera långsiktiga överväganden torde kunna medverka till minskad omfattning av friställningen. Vad som på kort sikt förefaller att vara till uppenbar fördel för den enskilde jordbrukaren, kan på lång sikt visa sig vara en lika stor om inte än större nackdel. Uppenbarligen förekommer också mindre nödvändiga friställningar, och i vissa fall kunde säkerligen sysselsättning beredas de anställda under längre tid än som nu sker eller till och med under praktiskt taget hela året. Härtill kräves framför allt ett intensivt upplysningsarbete jämte en fortsättning på den intensiva

¹ Preliminära siffror.

arbetsförmedlingsverksamhet, som bedrivits i vinter. Genom dessa åtgärder i förening lär många jordbrukare, som nu mer eller mindre nödvändigt friställt arbetare under vintern, kunna komma till insikt om nackdelarna av det hittills tillämpade förfaringssättet respektive ställas inför utsikten att inte kunna få arbetskraft, när sådan behövs.

Förbundet uttalar slutligen följande.

Antalet friställda arbetare sett mot bakgrunden av samtliga sysselsatta är ju trots allt inte så stort. Kan hittills vidtagna åtgärder fortsättas och några lämpliga industrier förläggas till de utsatta områdena samtidigt som den erkända arbetslöshetskassan tillförsäkras erforderliga extra medel för att kunna fullgöra sina skyldigheter gentemot de arbetslösa, vilka behövs för jordbruket under högsäsongen utan att kunna anvisas kompletterings-sysselsättning under lågsäsongen, lär det vara möjligt att kunna komma till rätta med detta problem.

Svenska lantarbetsgivareföreningen har anfört följande.

Föreningen anser de av motionärerna framförda synpunkterna och förslagen vara föga väl genomtänkta och i åtskilligt helt verklighetsfrämmande. Vad särskilt lantarbetarna beträffar må framhållas, att med dessa arbetstagares sysselsättningsförhållanden sammanhängande problem är föremål för arbetsmarknadsmyndighetens och jordbrukets partsorganisationers uppmärksamhet. Åtgärder för att komma till rätta med den inom det skånska slättjordbruket förekommande säsongsmässiga arbetslösheten har sålunda diskuterats och vidtagits.

Föreningen finner ej skäl föreligga för en utredning av det slag motionärernas yrkande innefattar.

Utskottet. Motionärerna har föreslagit att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättandet av en utredning med uppdrag att framlägga förslag till erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skånes städer och landsbygdskommuner.

Det framgår av de över motionerna avgivna remissyttrandena, att arbetsmarknadssituationen i Skåne liksom i andra delar av vårt land kännetecknas av hög sysselsättning och svårigheter att tillgodose efterfrågan på arbetskraft inom flertalet yrkesområden. Den arbetslöshet som förekommer är i huvudsak att hänföra till säsongarbetslöshet samt normal omsättningsarbetslöshet. Av företagna undersökningar framgår att säsongarbetslösheten bland jordbruksarbetarna är mer framträdande i Skåne än i övriga delar av landet.

Olika åtgärder har redan vidtagits eller planlagts för att eliminera arbetslösheten bland lantarbetarna. Arbetsförmedlingsverksamheten har sålunda intensifierats. Där möjligheterna till omplacering i den öppna marknaden varit begränsade har särskilda beredskapsarbeten anordnats. Hushållnings-sällskapen har i samarbete med länsarbetsnämnderna och lantarbetareförbundet anordnat utbildningskurser för friställda lantarbetare. Det har

vidare lyckats arbetsmarknadsmyndigheterna att intressera företag med högsäsong under vintermånaderna att sysselsätta arbetslösa lantarbetare. Utvecklingen följes med uppmärksamhet av länsstyrelserna, vilka i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen ansett att någon särskild utredning med det av motionärerna angivna syftet icke är motiverad. Utskottet delar denna uppfattning och får sålunda hemställa,

att de likalydande motionerna I: 451 och II: 581 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 oktober 1956

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN

Närvarande: se under utlåtandet nr 35.